

ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՐԾԻՔ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԻՑ «ՌՈՒԲԵՆ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆԻ ԵՎ ԳՈՀԱՐ ԳԱԼՍՏՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԱԳՐՔԻ 344-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ» ԳՈՐԾՈՎ 2023 ԹՎԱԿԱՆԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 7-ԻՆ ԿԱՅԱՑՎԱԾ ՍԴՈՒ-1699 ՈՐՈՇՄԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Սահմանադրական դատարանը, դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննելով «Ռուբեն Գրիգորյանի և Գոհար Գալստյանի դիմումի հիման վրա Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքի 344-րդ հոդվածի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը, 2023 թվականի նոյեմբերի 7-ի ՍԴՈՒ-1699 որոշմամբ (հրապարակվել է 2023 թվականի նոյեմբերի 10-ին) որոշել է.

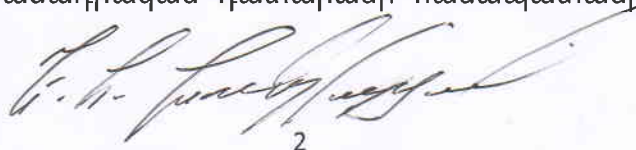
«1. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքի 344-րդ հոդվածը համապատասխանում է Սահմանադրությանն այն մեկնաբանությամբ, համաձայն որի՝ հայցային վաղեմության բացառման ցանկում 1999 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 2006 թվականի հոկտեմբերի 1-ը ժամանակահատվածում սեփականատիրոջ համաձայնության բացակայությամբ հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման իրավահարաբերություններից բխող վեճերում նախնական և համարժեք փոխհատուցման պահանջը չնախատեսելը չի հանդիսանում հայցային վաղեմության կիրառման հիմք, քանի որ Սահմանադրության 60-րդ հոդվածի 5-րդ մասի (սեփականության օտարման պահին գործող՝ 1995 թվականի խմբագրությամբ Սահմանադրության 28-րդ հոդվածի 4-րդ նախադասության) հիման վրա՝ սեփականատիրոջ համաձայնության բացակայությամբ օտարված գույքի դիմաց նախնական և համարժեք փոխհատուցման պահանջների նկատմամբ Հայաստանի

Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքով նախատեսված հայցային վաղեմության ժամկետների վերաբերյալ դրույթները չեն տարածվում (...):»:

Համաձայն չլինելով Սահմանադրական դատարանի 2023 թվականի նոյեմբերի 7-ի ՍԴՈ-1699 որոշմանը՝ Սահմանադրական դատարանի դատավոր Ե. Խունդկարյանս շարադրում եմ դրա վերաբերյալ իմ հատուկ կարծիքը՝ որոշման պատճառաբանական և եզրափակիչ մասերի վերաբերյալ:

Նախքան հատուկ կարծիքի պատճառաբանություններին անդրադառնալը՝ հարկ եմ համարում նշել, որ «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 62-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ Սահմանադրական դատարանի դատավորը պարտավոր է մասնակցել քվեարկությանը և քվեարկել կողմ կամ դեմ Սահմանադրական դատարանի համապատասխան որոշման կամ եզրակացության ընդունմանը: Նույն հոդվածի 10-րդ մասի համաձայն՝ Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-4-րդ և 7-րդ կետերով նախատեսված հարցերով որոշում կամ եզրակացություն ընդունելու օրվան հաջորդող տասնօրյա ժամկետում Սահմանադրական դատարանի դատավորը կարող է ներկայացնել հատուկ կարծիք որոշման կամ եզրակացության ինչպես եզրափակիչ, այնպես էլ պատճառաբանական մասի վերաբերյալ, որն անհապաղ հրապարակվում է Սահմանադրական դատարանի պաշտոնական կայքէջում, ինչպես նաև հրապարակվում է նորմատիվ իրավական ակտերի պաշտոնական հրապարակման օրենքով սահմանված կարգով և Սահմանադրական դատարանի տեղեկագրում:

Վերոգրյալ հոդվածի բովանդակությունից հետևում է, որ Սահմանադրական դատարանի կողմից որոշումներ և եզրակացություններն ընդունելիս քվեարկությանը մասնակցելը և Սահմանադրական դատարանի համապատասխան որոշման կամ

եզրակացության ընդունմանը կողմ կամ դեմ քվեարկելը Սահմանադրական դատարանի դատավորի պարտականությունն է:

Հաշվի առնելով նորմատիվ իրավական ակտերի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանությունը որոշելու վերաբերյալ գործերի քննության արդյունքում Սահմանադրական դատարանի կողմից ընդունվող որոշումների (դրանցում արտահայտվող իրավական դիրքորոշումների) նշանակությունը իրավաստեղծ և իրավակիրառ պրակտիկայի համար՝ հանրությանը պետք է հասանելի լինեն այդպիսի գործով ընդունված որոշմանը Սահմանադրական դատարանի դատավորի անհամաձայնության պատճառները, իսկ օրենքով սահմանված է Սահմանադրական դատարանի դատավորի՝ ընդունված որոշումից տարբերվող դիրքորոշումը պաշտոնապես ներկայացնելու մեկ եղանակ՝ հատուկ կարծիք շարադրելը: Հետևաբար կարծում եմ, որ նշված գործերի քննության արդյունքում համապատասխան որոշման ընդունմանը դեմ քվեարկելու փաստից ուղղակիորեն բխում է հատուկ կարծիք ներկայացնելու՝ իմ՝ որպես Սահմանադրական դատարանի դատավորի պարտականությունը, ինչով էլ պայմանավորված ներկայացնում եմ իմ հատուկ կարծիքը:

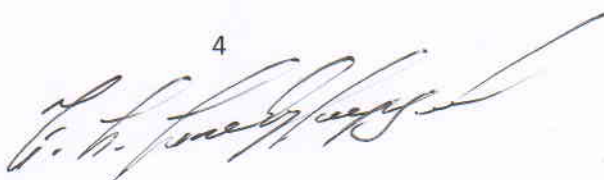
1. Սահմանադրական դատարանի որոշման առանցքում հանրության գերակա շահի ապահովման նպատակով (հասարակության և պետության կարիքների համար) սեփականության կամ դրա օրինական ակնկալիքի օտարման հարաբերություններում օտարված գույքի դիմաց փոխհատուցման պահանջի նկատմամբ հայցային վաղեմության կիրառման սահմանադրականության ստուգման հարցն է, և Սահմանադրական դատարանը, Քաղաքացիական օրենսգրքի 344-րդ հոդվածով նախատեսված՝ հայցային վաղեմության ընդհանուր կանոնից բացառությունների ցանկում Սահմանադրության 60-րդ հոդվածի 5-րդ մասով նախատեսված նախնական և համարժեք փոխհատուցման պահանջը չներառելը դիտարկելով որպես օրենքի բաց, որոշմամբ ներկայացված

3

պատճառաբանությունների հիման վրա որոշման եզրափակիչ մասում Քաղաքացիական օրենսգրքի 344-րդ հոդվածին տվել է այնպիսի մեկնաբանություն, համաձայն որի՝ «(...) հայցային վաղեմության բացառման ցանկում 1999 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 2006 թվականի հոկտեմբերի 1-ը ժամանակահատվածում սեփականատիրոջ համաձայնության բացակայությամբ հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման իրավահարաբերություններից բխող վեճերում նախնական և համարժեք փոխհատուցման պահանջը չնախատեսելը չի հանդիսանում հայցային վաղեմության կիրառման հիմք, քանի որ Սահմանադրության 60-րդ հոդվածի 5-րդ մասի (սեփականության օտարման պահին գործող՝ 1995 թվականի խմբագրությամբ Սահմանադրության 28-րդ հոդվածի 4-րդ նախադասության) հիման վրա՝ սեփականատիրոջ համաձայնության բացակայությամբ օտարված գույքի դիմաց նախնական և համարժեք փոխհատուցման պահանջների նկատմամբ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքով նախատեսված հայցային վաղեմության ժամկետների վերաբերյալ դրույթները չեն տարածվում»:

Անդրադառնալով Քաղաքացիական օրենսգրքի 344-րդ հոդվածի վերաբերյալ Սահմանադրական դատարանի պատճառաբանություններին, մասնավորապես՝ դրանում օրենսդրական բացի առկայությունն արձանագրելուն, և քննարկվող իրավանորմին որոշման եզրափակիչ մասում տրված մեկնաբանությանը, հարկ եմ համարում նշել հետևյալը.

Սահմանադրական դատարանը 2010 թվականի սեպտեմբերի 14-ի ՍԴՈ-914 որոշմամբ օրենքի բացի սահմանադրականության հարցը քննության առնելու իրավասության վերաբերյալ արտահայտել է իրավական դիրքորոշում առ այն, որ օրենսդրական բացը կարող է հանդիսանալ Սահմանադրական դատարանի քննության առարկա միայն այն պարագայում, երբ օրենսդրության մեջ առկա չեն այդ բացը լրացնելու այլ իրավական երաշխիքներ կամ օրենսդրության մեջ

համապատասխան իրավական երաշխիքների առկայության պարագայում ձևավորված է հակասական իրավակիրառական պրակտիկա, կամ երբ առկա օրենսդրական բացը չի ապահովում այս կամ այն իրավունքի իրացման հնարավորությունը: Հակառակ պարագայում, իրավակարգավորման բացի սահմանադրականության հարցը ենթակա չէ Սահմանադրական դատարանի քննությանը:

Բացի այդ, Սահմանադրական դատարանը, 2019 թվականի սեպտեմբերի 4-ի ՍԴՈ-1476 որոշմամբ զարգացնելով օրենսդրական բացի վերաբերյալ իր իրավական դիրքորոշումները, գտել է, որ.

1) օրենսդրական բացը Սահմանադրական դատարանի քննության առարկա կարող է դառնալ այն ժամանակ, երբ այն իրավակարգավորման թերությունն է, այլ ոչ թե իրավաստեղծ մարմնի, տվյալ դեպքում՝ օրենսդրի կամքը՝ ձեռնպահ մնալու որպես օրենսդրական բաց ընկալվող իրավական կարգավորումից.

2) ցանկացած թերի օրենսդրական կարգավորում չէ, որը որպես օրենսդրական բաց կարող է Սահմանադրական դատարանի քննության առարկա դառնալ, այլ միայն այնպիսի օրենսդրական բացը, որը հնարավոր չէ հաղթահարել այլ վերաբերելի իրավակարգավորումները մեկնաբանելու և կիրառելու միջոցով.

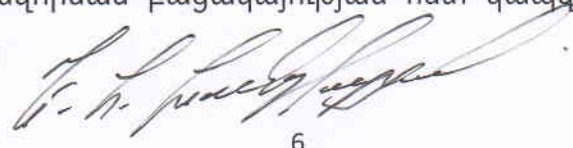
3) օրենսդրական բացը պետք է հանգեցրած լինի հակասական իրավակիրառ պրակտիկայի, որը հնարավոր չէ հաղթահարել կամ որը փաստացի չի հաղթահարվել սովորական դատարանների կողմից.

4) օրենսդրական բաց առկա է այն պարագայում, երբ իրավակարգավորման լիարժեքություն ապահովող տարրի բացակայության կամ այդ տարրի թերի կանոնակարգման հետևանքով խաթարվում է օրենսդրորեն կարգավորված իրավահարաբերությունների ամբողջական և բնականոն իրագործումը.

5) այն դեպքերում, երբ իրավունքի բացը պայմանավորված է իրավակարգավորման ոլորտում գտնվող կոնկրետ հանգամանքների առնչությամբ նորմատիվ պատվիրանի բացակայությամբ, ապա նման բացի հաղթահարումն

օրենսդիր մարմնի իրավասության շրջանակներում է: Սահմանադրական դատարանը գործի քննության շրջանակներում անդրադառնում է օրենքի այս կամ այն բացի սահմանադրականությանը, եթե վիճարկվող նորմի բովանդակությամբ պայմանավորված իրավական անորոշությունն իրավակիրառական պրակտիկայում հանգեցնում է տվյալ նորմի այնպիսի մեկնաբանությանն ու կիրառմանը, որը խախտում է կամ կարող է խախտել կոնկրետ սահմանադրական իրավունք:

Այսպիսով, Սահմանադրական դատարանի վերը նշված դիրքորոշումներով հստակեցվել են Սահմանադրական դատարանի կողմից օրենքի բացի սահմանադրականության հարցը քննության առնելու իրավասության շրջանակը՝ սահմանելով նման հարցերի առնչությամբ Սահմանադրական դատարան ներկայացված դիմումների թույլատրելիության որոշ չափանիշներ: Ուստի Սահմանադրական դատարանը յուրաքանչյուր դեպքում օրենքի բացի սահմանադրականության հարցի վերաբերյալ ներկայացված դիմումը նախքան քննության առնելը, պետք է պարզի, թե դիմողի կողմից ներկայացված օրենքի բացը ենթադրում է որպես օրենսդրական կարգավորման թերություն, թե՛ տվյալ օրենսդրական կարգավորման ոլորտում գտնվող կոնկրետ հանգամանքների առնչությամբ իրավական նորմի բացակայությունն օրենսդիր մարմնի ուղղակի և հստակ կամքի արդյունք է: Հետևաբար սահմանադրական վերահսկողության ենթակա օրենքի բացը, հանդիսանալով որպես օրենսդրական ոչ լիարժեք կարգավորում, չի կարող նույնացվել օրենսդրական կարգավորմամբ կոնկրետ իրավական նորմի բացակայության հետ, ուստի Սահմանադրական դատարանի կողմից դիմումի ընդունելիության փուլում պետք է քննարկման առարկա դառնա, ի թիվս այլնի, նաև սահմանադրական վերահսկողության ենթակա օրենքի բացի և օրենսդրական կարգավորման բացակայության հարաբերակցությունը, քանի որ օրենսդրական կարգավորման բացակայության հետ կապված փոփոխությունները

գտնվում են բացառապես օրենսդիր մարմնի լիազորությունների և հայեցողության տիրույթում:

Տվյալ դեպքում քննության առարկա դիմումով դիմողները Սահմանադրական դատարանի առջև բարձրացրել են այն հարցը, որ Քաղաքացիական օրենսգրքի 344-րդ հոդվածում առկա է օրենքի բաց, մասնավորապես՝ վիճարկվող նորմը չի նախատեսում «Հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման մասին» օրենքով նախատեսված դեպքերում սեփականության դիմաց նախնական և համարժեք փոխհատուցում ստանալու հայցապահանջների նկատմամբ հայցային վաղեմություն կիրառելու բացառություն, որպիսի պարագայում դատարանները հնարավորություն չեն ունեցել ապահովելու իրենց՝ դատարանի մատչելիության իրավունքը և սեփականության դիմաց նախնական և համարժեք փոխհատուցում ստանալու շուրջ վեճի՝ ըստ էության քննությունը դատարանում:

Անդրադառնալով քննության առարկա դիմումին և դրանով բարձրացված հարցին՝ գտնում են, որ դիմողների կողմից բարձրացված՝ վիճարկվող հոդվածում ենթադրյալ օրենսդրական բացի առկայությանն առնչվող հարցը չի բավարարում վերը հիշատակված՝ Սահմանադրական դատարանի որոշումներով հստակ սահմանված չափորոշիչներով ներկայացված այն պահանջները, որոնք հնարավորություն կտային տվյալ հարցը դիտարկել որպես Սահմանադրական դատարանի քննությանը ենթակա հարց հետևյալ պատճառաբանությամբ.

Այսպես՝ վիճարկվող դրույթը՝ Քաղաքացիական օրենսգրքի «Պահանջներ, որոնց վրա հայցային վաղեմությունը չի տարածվում» վերտառությամբ 344-րդ հոդվածը սահմանում է.

«Հայցային վաղեմությունը չի տարածվում՝

7

1) անձնական ոչ գույքային իրավունքների և այլ ոչ նյութական բարիքների պաշտպանությանն ուղղված պահանջների վրա, բացառությամբ օրենքով նախատեսված դեպքերի.

2) ավանդները վերադարձնելու վերաբերյալ ավանդատուների կողմից բանկին ներկայացվող պահանջների վրա.

3) քաղաքացու կյանքին կամ առողջությանը պատճառված վնասը հատուցելու պահանջների վրա: Սակայն նման վնասի հատուցման իրավունքի ծագման պահից երեք տարի անցնելուց հետո ներկայացված պահանջներն անցյալ ժամանակի համար բավարարվում են ոչ ավելի, քան հայցի ներկայացմանը նախորդած երեք տարիների համար.

4) սեփականատիրոջ կամ այլ տիրապետողի իրավունքի ամեն մի խախտման վերացման պահանջների վրա, թեկուզև այդ խախտումները կապված չեն եղել տիրապետումից զրկելու հետ (հոդված 277).

5) սեփականատիրոջ՝ պետական մարմնի կամ տեղական ինքնակառավարման մարմնի կամ դրանց պաշտոնատար անձանց ակտը, որով խախտվել են սեփականատիրոջ գույքի տիրապետման, օգտագործման և տնօրինման իրավունքները, անվավեր ճանաչելու մասին պահանջների վրա.

6) օրենքով սահմանված այլ պահանջների վրա»:

Փաստորեն օրենսդիրը, հստակորեն արտահայտելով իր կամքը, վիճարկվող դրույթով սպառիչ կերպով ներկայացրել է այն պահանջները, որոնց վրա հայցային վաղեմություն չի տարածվում: Ավելին՝ նշված պահանջների մեջ ներառված չէ դիմողների կողմից բարձրացված՝ սեփականատիրոջ համաձայնության բացակայությամբ հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման իրավահարաբերություններից բխող վեճերում նախնական և համարժեք փոխհատուցման պահանջը:

Իր հերթին Սահմանադրական դատարանը, քննության առարկա դարձնելով դիմողների կողմից բարձրացված հարցը, եկել է այն եզրահանգման, որ

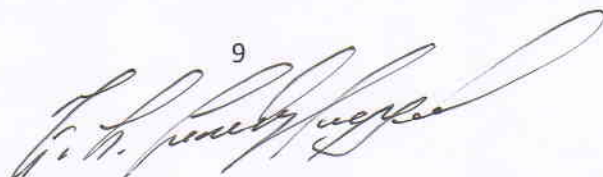

Քաղաքացիական օրենսգրքի 344-րդ հոդվածով նախատեսված՝ հայցային վաղեմության ընդհանուր կանոնից բացառությունների ցանկում սեփականատիրոջ համաձայնության բացակայությամբ հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման իրավահարաբերություններից բխող վեճերում նախնական և համարժեք փոխհատուցման պահանջը չներառելը պետք է դիտարկել որպես օրենքի բաց: Միաժամանակ նշել է, որ վիճարկվող դրույթն իրավակիրառ պրակտիկայում կիրառվել է այն մեկնաբանությամբ, որ վերոնշյալ խումբ պահանջների նկատմամբ տարածվում են հայցային վաղեմության՝ օրենսդրի կողմից սահմանված դրույթները:

Մինչդեռ կարծում եմ, որ Սահմանադրական դատարանը, քննության առնելով սույն գործով ներկայացված դիմումը, դուրս է եկել իր լիազորությունների շրջանակից հետևյալ պատճառաբանությամբ.

Նախ, ելնելով վիճարկվող դրույթի բովանդակությունից՝ գտնում եմ, որ օրենսդրի կողմից վիճարկվող դրույթով հայցային վաղեմություն չտարածվելու բացառությունների հստակ ամրագրումը չի կարող հանգեցնել իրավական անորոշության: Ավելին՝ իրավական անորոշության մասին կարող է խոսք լինել իրավակարգավորման ոչ լիարժեք կամ թերի լինելու դեպքում, ինչն էլ կարող է ձևավորել տվյալ նորմի մեկնաբանության ու կիրառման առնչությամբ հակասական իրավակիրառ պրակտիկա:

Հետևաբար վիճարկվող իրավադրույթի առնչությամբ օրենքի բացը Սահմանադրական դատարանի կողմից սահմանադրական վերահսկողության առարկա կարող էր դառնալ այն դեպքում, երբ տվյալ իրավանորմը հայցային վաղեմության ընդհանուր կանոնից բացառությունների ցանկում կպարունակեր թերի և ոչ ամբողջական կարգավորում՝ սեփականատիրոջ համաձայնության բացակայությամբ հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման իրավահարաբերություններից բխող վեճերում նախնական և համարժեք փոխհատուցման պահանջի վերաբերյալ: Ըստ այդմ,

9

վիճարկվող իրավադրույթում վերոնշյալ հարցի առնչությամբ որևէ կարգավորում նախատեսված չլինելու պարագայում Սահմանադրական դատարանի կողմից գոյություն չունեցող կարգավորմանը մեկնաբանություն տալը չի կարող բխել Սահմանադրական դատարանի լիազորություններից, քանի որ կոնկրետ իրավադրույթում որևէ կարգավորում նախատեսելու իրավասությունը գտնվում է օրենսդիր մարմնի լիազորությունների տիրույթում:

Իմ գնահատմամբ՝ դիմողների կողմից բարձրացված հարցը պայմանավորված է ոչ թե վիճարկվող դրույթի իրավական անորոշությամբ կամ իրավակիրառ պրակտիկայում նշված հարցի տարակերպ մեկնաբանություններով, այլ այն իրենից ենթադրում է օրենսդրի կողմից կոնկրետ իրավադրույթում նման պահանջի չնախատեսման հստակ և ուղղակի վարքագծի դրսևորում: Հետևաբար դիմողի կողմից բարձրացված օրենքի բացը պայմանավորված է իրավակարգավորման ոլորտում գտնվող կոնկրետ հանգամանքների առնչությամբ իրավակարգավորման բացակայությամբ, ուստի նման բացի հաղթահարումն օրենսդիր մարմնի իրավասության շրջանակներում է: Ուստի դիմողների կողմից բարձրացված օրենքի բացը տվյալ դեպքում չի կարող լինել կոնկրետ սահմանադրական վերահսկողության առարկա:

Փաստորեն, Սահմանադրական դատարանն իր մեկնաբանությամբ Սահմանադրությանը համապատասխանող է ճանաչել օբյեկտիվ իրականության մեջ ընդհանրապես գոյություն չունեցող դրույթ: Այլ կերպ ասած՝ Սահմանադրական դատարանը, դուրս գալով իր լիազորությունների տիրույթից, սահմանել է գոյություն չունեցող կարգավորում, դրանով իսկ ստանձնելով օրենսդիր իշխանության գործառույթները, և այդ գոյություն չունեցող կարգավորմանն էլ տվել է իր մեկնաբանությունը: Այդուհանդերձ, եթե անգամ հիմնավորվեր սույն դիմումով բարձրացված օրենքի բացի առկայությունը (որը սույն որոշմամբ որևէ կերպ չի հիմնավորվել), ապա նման պայմաններում Սահմանադրական դատարանը կարող էր բացառապես հակասահմանադրական ճանաչել օրենքի՝ նման բացը: Մինչդեռ

սույն դեպքում Սահմանադրական դատարանը կիրառել է մի լիազորություն, որի պարագայում ոչ միայն սահմանադրական է ճանաչել գոյություն չունեցող դրույթը, այլ նաև նման գոյություն չունեցող նորմին Սահմանադրական դատարանի կողմից տրվել է մեկնաբանություն: Նշվածը ևս վկայությունն է այն իրողության, որ Սահմանադրական դատարանն ըստ էության դուրս է եկել իր լիազորությունների շրջանակից:

Միաժամանակ անդրադառնալով Քաղաքացիական օրենսգրքի 344-րդ հոդվածի սահմանադրականության վերաբերյալ Սահմանադրական դատարանի պատճառաբանություններին՝ հարկ եմ համարում նշել հետևյալը.

Սահմանադրական արդարադատության բնագավառում, ի թիվս այլնի, գործում է նաև կոնկրետ անձի իրավունքների պաշտպանության նպատակով տվյալ անձի կողմից սահմանադրական դատարան դիմելու իրավունքը, որն իրացվում է ՀՀ Սահմանադրության 169-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ կետին համապատասխան: Նշված սահմանադրական դրույթն իր կոնկրետացումն է ստացել «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 69-րդ հոդվածում, որը կանոնակարգելով կոնկրետ սահմանադրական վերահսկողությանն առնչվող իրավահարաբերությունները, սահմանել է ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց դիմումների ընդունելիության պայմանները:

Կոնկրետ վերահսկողության պարագայում, ի թիվս այլնի, անհրաժեշտ պայման է, որ անձի կողմից դատական պաշտպանության միջոցները սպառելու արդյունքում կայացված վերջնական դատական ակտով վիճարկվող դրույթը կիրառված լինի իր նկատմամբ, և կիրառման արդյունքում համապատասխան պատճառահետևանքային կապի առկայության համատեքստում խախտված լինի իր սահմանադրական կոնկրետ իրավունքը («Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդված):

11

Սահմանադրականը դատարանը, 2008 թվականի ապրիլի 15-ի ՍԴՈ-751 որոշմամբ անդրադառնալով կոնկրետ սահմանադրական վերահսկողության ինստիտուտին, նշել է, որ անհատական դիմումների հիման վրա իրականացվող կոնկրետ վերահսկողության նպատակը Սահմանադրության դրույթների անմիջական գործողության երաշխավորումն է, մարդու և քաղաքացու սահմանադրական իրավունքների ապահովումն ու պաշտպանությունը: Սահմանադրական դատարանի կողմից իրականացվող կոնկրետ վերահսկողությանը մասնավորապես բնորոշ է իրավական ակտի սահմանադրականության մասին որոշման տարածումը տվյալ գործին առնչվող իրավահարաբերությունների վրա: Կոնկրետ վերահսկողության դեպքում առաջին պլան է մղվում նաև անհատական շահերի պաշտպանության խնդիրը:

Սահմանադրական դատարանի դատական կազմն իր հերթին 2021 թվականի սեպտեմբերի 14-ի ՍԴԴԿՈ-58 որոշմամբ արձանագրել է, որ Սահմանադրական դատարան ներկայացվող անհատական դիմումների հիման վրա իրականացվում է կոնկրետ վերահսկողություն, ինչը ենթադրում է, որ նորմատիվ ակտի սահմանադրականությունն առնչվում է դատաքննության առարկա դարձած այս կամ այն կոնկրետ գործին: Ի վերջո Սահմանադրական դատարան ներկայացվող անհատական դիմումների հիման վրա իրականացվող կոնկրետ վերահսկողության ինստիտուտի՝ դիմողի համար վերջնական և հիմնական հետևանքը դիմողի նկատմամբ կայացված վերջնական դատական ակտի՝ նոր հանգամանք ի հայտ գալու հիմքով վերանայումն է:

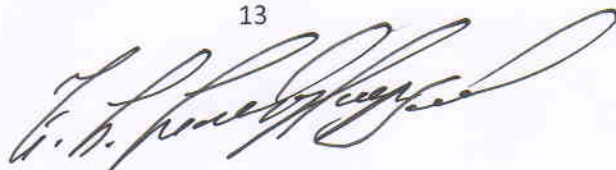
Այսպիսով, Սահմանադրական դատարանում կոնկրետ սահմանադրական վերահսկողության շրջանակում անձի սուբյեկտիվ իրավունքների պաշտպանությունն իր նկատմամբ կիրառված նորմի սահմանադրականության գնահատման միջոցով կարող է տեղի ունենալ բացառապես կոնկրետ փաստական հանգամանքների հիման վրա հարուցված կոնկրետ գործի շրջանակում: Այսինքն՝ Սահմանադրական

դատարանում քննության առարկա կարող են դառնալ ենթադրյալ սահմանադրականության վերաբերյալ այնպիսի վեճեր, որոնց հիմքում դրված են կոնկրետ փաստական հանգամանքների հիման վրա հարուցված կոնկրետ գործով դատարանի կողմից կիրառված նորմատիվ իրավական ակտի սահմանադրականության հարց: Ավելին՝ Սահմանադրական դատարանն իր հերթին կոնկրետ սահմանադրական վերահսկողության շրջանակում վիճարկվող նորմի սահմանադրականությունը գնահատելիս իր մեկնաբանություններն ու դիրքորոշումները կարող է կառուցել կոնկրետ գործով փաստական հանգամանքների հիման վրա: Փաստորեն, կոնկրետ սահմանադրական վերահսկողություն իրականացնելու Սահմանադրական դատարանի լիազորությունը կարող է իրացվել Սահմանադրությամբ և «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքով նախատեսված՝ տվյալ վերահսկողության շրջանակում ներկայացված դիմումների քննության և լուծման առանձնահատկությունների պահպանմամբ: Հետևաբար Սահմանադրական դատարանը, լինելով համապատասխան իրավակարգավորումներով կաշկանդված, կոնկրետ գործի պարագայում չի կարող հայեցողաբար կիրառել և մեկնաբանել տվյալ վերահսկողությանը բնորոշ առանձնահատկությունները:

Ի տարբերություն կոնկրետ սահմանադրական վերահսկողության՝ վերացական վերահսկողության պարագայում սահմանադրական արդարադատությունն իրականացվում է անորոշ հանգամանքներով պայմանավորված իրավահարաբերությունների նկատմամբ, որպիսի դեպքում ստուգվում է դիմողի կողմից վիճարկվող նորմերի համապատասխանությունը Սահմանադրությանը՝ անկախ կոնկրետ դեպքում տվյալ նորմերի կիրառման հանգամանքի:

Տվյալ դեպքում Սահմանադրական դատարանը, ստուգելով Քաղաքացիական օրենսգրքի 344-րդ հոդվածով նախատեսված՝ հայցային վաղեմության ընդհանուր կանոնից բացառությունների ցանկում սեփականատիրոջ համաձայնության

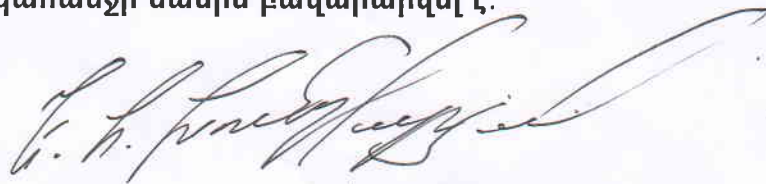

բացակայությամբ հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման իրավահարաբերություններից բխող վեճերում նախնական և համարժեք փոխհատուցման պահանջը չներառելու սահմանադրականությունը, իր որոշման պատճառաբանությունները կառուցել է հանրության գերակա շահերի ապահովման նպատակով սեփականության օտարման իրավահարաբերություններին վերաբերող իրավակարգավորումների վրա:

Մինչդեռ սույն գործով Սահմանադրական դատարան դիմելու առիթ հանդիսացած թիվ ԵԴ/34667/02/19 քաղաքացիական գործի, ինչպես նաև սույն գործով զեկուցող դատավոր Ս. Սաֆարյանի կողմից Դատական դեպարտամենտի ղեկավարից պահանջված և Սահմանադրական դատարանում ստացված թիվ հ.2-699-2005թ. գործի ուսումնասիրությունից հետևում է, որ՝

- թիվ հ.2-699-2005թ. գործով Երևան քաղաքի Կենտրոն և Նորք-Մարաշ համայնքների առաջին ատյանի դատարանի 16.03.2005 թվականի՝ օրինական ուժի մեջ մտած վճռով Ռուբեն Գրիգորյանի դիմումն ընդդեմ ՀՀ կառավարության առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի՝ պետական մարմնի անգործությունը, գործողությունն օրենքին հակասող և անվավեր ակտ ճանաչելու, **Երևանի Փ. Բյուզանդի փող. 11 բակի թիվ 12 բնակարանի նկատմամբ դիմողի սեփականության իրավունքը ճանաչելու պահանջի մասին**, մերժվել է:

- Թիվ 2-412-2005թ. գործով Երևան քաղաքի Կենտրոն և Նորք-Մարաշ համայնքների առաջին ատյանի դատարանի 17.05.2005 թվականի՝ օրինական ուժի մեջ մտած վճռով «Գլենդել Հիլզ» ՓԲԸ-ի, հայցն ընդդեմ Ռուբեն Գրիգորյանի և Գոհար Գալստյանի՝ օգտագործման իրավունքի դիմաց 2000-ական ԱՄՆ դոլարին համարժեք աջակցության գումար վճարելուց հետո՝ **ք. Երևան, Բյուզանդի 11 հասցեից վտարելու պահանջի մասին բավարարվել է:**

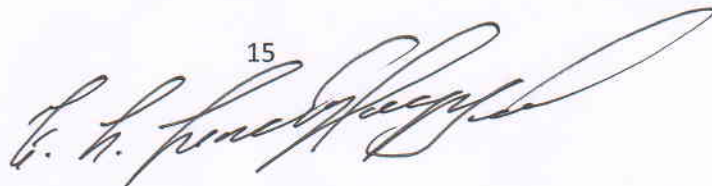
Փաստորեն, վերոնշյալ դատական գործերից հետևում է, որ առկա են օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտեր, որոնց համաձայն՝ վեճի առարկա հանդիսացող բնակարանի նկատմամբ դիմողների սեփականության իրավունքը ճանաչելու պահանջը մերժվել է, և վերջիններս վտարվել են վերոնշյալ հասցեի բնակարանից: Նշվածից հետևում է, որ վերոնշյալ դատական ակտերի ուժով դիմողները վեճի առարկա հանդիսացող բնակարանի նկատմամբ չունեն ինչպես սեփականության իրավունք, այնպես էլ սեփականության իրավունք ձեռք բերելու օրինական ակնկալիք:

Սահմանադրական դատարանը, 2016 թվականի դեկտեմբերի 6-ի ՍԴՈ-1326 որոշմամբ անդրադառնալով անձի սեփականության իրավունքի պաշտպանության իրավունքին, արձանագրել է, որ այն անձի մոտ ծագում է երկու պարագայում, երբ՝

- անձի սեփականության իրավունքն օրենքով սահմանված կարգով արդեն իսկ ճանաչված է,

- անձինք օրենքի ուժով ունեն սեփականության իրավունք ձեռք բերելու օրինական ակնկալիք:

Սույն գործով դիմողների կողմից վիճարկվող՝ Քաղաքացիական օրենսգրքի 344-րդ հոդվածում առկա ենթադրյալ օրենսդրական բացի սահմանադրականության գնահատման համար առանցքային նշանակություն ունի դիմողների՝ Սահմանադրության 60-րդ հոդվածով երաշխավորված սեփականության իրավունքի (այս համատեքստում նաև՝ լեգիտիմ ակնկալիքի) առկայությունը: Ուստի ելնելով վերոնշյալ դիրքորոշումների և սույն գործի փաստական հանգամանքների համադրությունից՝ գտնում են, որ սույն գործի շրջանակում դիմողները չեն կարող Սահմանադրական դատարանից ակնկալել սեփականության իրավունքի պաշտպանություն, իսկ Սահմանադրական դատարանն իր հերթին չէր կարող վիճարկվող նորմի սահմանադրականությունը դիտարկել սեփականության իրավունքի պաշտպանության համատեքստում՝ հաշվի առնելով, որ արդեն իսկ օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտով հաստատվել է վերջիններիս կողմից

վեճի առարկա հանդիսացող բնակարանի նկատմամբ ինչպես սեփականության իրավունք, այնպես էլ սեփականության իրավունք ձեռք բերելու օրինական ակնկալիք չունենալու հանգամանքը:

Վերոնշյալի հաշվառմամբ՝ գտնում եմ, որ վիճարկվող դրույթում առկա ենթադրյալ օրենսդրական բացին վերաբերող հարցը սույն անհատական դիմումի շրջանակներում ուղղակիորեն չի առնչվում դիմողների՝ Սահմանադրության 2-րդ գլխով երաշխավորված համապատասխան հիմնական իրավունքներին և (կամ) ազատություններին: Ուստի Սահմանադրական դատարանը, սույն որոշման պատճառաբանությունները կառուցելով հանրության գերակա շահերի ապահովման նպատակով սեփականության օտարման իրավահարաբերությունների վրա, դուրս է եկել Սահմանադրությամբ և «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքով իրեն վերապահված՝ կոնկրետ սահմանադրական վերահսկողության սահմաններից: Ավելին՝ Սահմանադրական դատարանը, շեղվելով սույն դիմումի հարուցման հիմք հանդիսացող գործի փաստական հանգամանքներից և որոշման առանցքում դնելով դիմողների սեփականության իրավունքի պաշտպանության իրավունքը, փաստացի իրականացրել է վերացական սահմանադրական վերահսկողություն, ինչի իրավասությունը չէր կարող ունենալ Սահմանադրության 169-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ կետի և «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի հիմքով՝ Սահմանադրական դատարան դիմելու դեպքում, ուստի գտնում եմ, որ Սահմանադրական դատարանի որոշումը չի բխում կոնկրետ սահմանադրական վերահսկողության էությունից:

Ամփոփելով վերոգրյալը՝ կարծում եմ, որ ներկայացված անհատական դիմումով չի հիմնավորվել դիմողների կողմից վիճարկվող՝ Քաղաքացիական օրենսգրքի 344-րդ հոդվածում առկա ենթադրյալ օրենսդրական բացի հակասությունը՝ Սահմանադրության 2-րդ գլխով երաշխավորված համապատասխան հիմնական իրավունքներին և (կամ) ազատություններին,

տվյալ հիմնական իրավունքների և (կամ) ազատությունների ենթադրյալ խախտման փաստի և վիճարկվող հողվածում առկա ենթադրյալ օրենքի բացի միջև պատճառահետևանքային կապի անմիջական առկայությունը, որպիսի պայմաններում հիմք ընդունելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 60-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, 29-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի և 69-րդ հոդվածի 5-րդ մասի պահանջները՝ սույն գործի վարույթը Սահմանադրական դատարանի կողմից ենթակա էր կարճման:

ԴԱՏԱՎՈՐ՝

Ե. ԽՈՒՆԴԿԱՐՅԱՆ

«16» նոյեմբերի 2023թ.